

τύρβη

ΕΝΤΥΠΟΝ ΤΕΡΠΙΝΟΝ τῆς ΦΑΙΔΡΑΣ ΣΥΝΤΕΧΝΙΑΣ
Χριστούγεννα 2021 * ΦΥΛΛΟΝ 18ον, Ἐπαναστατικόν

«Ἔτσι ἦτανε»

Ὅταν πρωταίτια αὐτὴ ἱστορία ἀπὸ ἕμπερα μεσολογιτικά χελιδ, πᾶσι τῶρα μὲς αἰῶνας, πρωταγωνιστοῦσε ἡ ζουρνά. Μουσικὸ ὄργανο δύσκολο, ἐξίαινε ὅλη τὴν ἀνάσα τοῦ παίχτη καὶ ὅλη τὴν μαστοριά του, ὅστε ὁ ἔξω ἦχος νὰ γλιώνει χωρὶς νὰ χάσει τὴν ἀρχαϊκότητά του. Οἱ ζυγίες στὰ δύο πανηγύρια τοῦ Μεσολογγίου, στὴ μνήμη τῆς Ἐξέδου, στὸ εὐρὸ καλοκαιρινὸ καὶ στὸ στενότερο χειμερινάτικο, ρυθμίζονται πάντοτε ἀπὸ δύο ζουρνάδες (τοῦ πρῶτου ἀδελφού, ποὺ παίζει τὸν τραγοῦδι, καὶ τοῦ μετααδελφού, ποὺ κρατᾷ τὸ ἴσο) καὶ ἓνα νταούλι. Μπαλαμὸ ζουρνάτῃ δὲν ἔχει τύχη ν' ἀκούσει ποτὲ στὸν μεσολογιτικό Ἄι-Συμό. Τσιγγῆνοι ὄλοι τους.

Ὅταν πρωτοδιάβασα στὸν Γιάννη Βλαχογιάννη τὴν ἴδια ἱστορία, μεγάλος πιά, πρωταγωνιστοῦσε ἡ λύρα. Δὲν μπόρεσα ποτὲ νὰ ἐξακριβώσω ποῦ ἡ πρώτη πηγὴ, ποῖος ὁ δανειστής καὶ ποῖος ὁ δανεισθεὶς; ὁ δῆμος μὲ τὴν προφορικότητά του, ποὺ εἰσφέρει ἀλλὰ εἰσφέρει καὶ τὴν διαρκῆ ἀνάπλαση, ἢ ἡ λογιόσυνη μὲ τὴν γραφὴ τῆς, ποὺ ἀνασυντάσσει εἰσαίτηκα τὰ παραδεδομένα καὶ τὰ προφορικά. Ἡ σέση τῶν δύο δὲν ἦταν ποτὲ μίας κατεύθυνσης.

Τὸ σύντομο διήγημα τοῦ Βλαχογιάννη «Ἔτσι ἦτανε» γράφτηκε στὶς 16 Δεκεμβρίου 1914 καὶ ἐντέθηκε προτελευταίω στὴ συλλογὴ Μεγάλα χρόνια, στὴν ἐνότητα «Μεσολόγγι». Ὁ συγγραφεὺς, ἓνας πιστὸς τοῦ Ἀγώνα, ψιλαφεῖ ἐκεῖ ἀπὸ τὰ κλειδιά τῆς ἱστορίας: τί θυμόμαστε, καὶ πῶς μνημονεύουμε, πῶς γιορτάζουμε τὴ μνήμη.

Σὲ βιβλίο τοῦ Λαζάρου λοιπὸν, ἀρκεῖται πρὶν γράφει ὁ 19ος αἰῶνας, τὸ μαθητοῦδι βιάζει τὸν παπποῦ του νὰ πᾶνε νὰ παρακαλοῦσθουν στὸ ἐτήσιο «πατριωτικὸ πανηγύρι», ποὺ τελεῖται κάποιος σὺν ἀναπαράστασιν τῆς Ἐξέδου. Ἀκολουθώντας «τὴν αὐρὰ τῆς λιτανείας» πορεύονται ἔως τοὺς Τάφους, τὸν Κῆπο τῶν Ἠρώων, ὅπου τὸν ἐξέρουμε σήμερα.

«Ἐκεῖ χιλιάδες συναγμένοι στέκονται καὶ ἀκούν ἕναν ποὺ βγάνει λόγο, μὰ ὁ λόγος εἶν' ἀτέλειωτος. Ὁ γῆρος ἀκούει καὶ δὲν καταλαβαίνει. Ἀκούει, καὶ καρτερεῖ σὺν κἀπὶ φανταστὰ καὶ καρτερεῖ...

—Ὁρῶ, δὲν ἦταν ἔτσι, κρᾶζει μὲ δυνατὴ φωνή.

Ἄρρησ ἐπὶ μὴσ τῆ γιορτῆ καὶ πῆρε τὸ δρόμο πίσω γιὰ τὸ σπίτι. Βογκᾷ, σ' ἀγρόνη δὲ μιλεῖ. Ἄσφρα σαματάει. Ἐκεῖ κοντὰ τοῦ κάποιου τραγουδεῖ. Ἐνας τυφλός, χωριάτης διακονῆρας, στρωμένως καταγῆς, παίζει τὴ λύρα του καὶ τραγουδεῖ. Λέει τὸ θλιμμένο, τὸ μοιρολόγι τοῦ Μεσολογγίου.

ἽΟρδὸς ὁ γῆρος, ἄσειτος ἀκούει. Βρῦση πᾶνε τὰ μάτια του. Κλαίει ἡσυχα, καὶ δὲ μιλεῖ. Τῆλος κόπηκε τὸ τραγοῦδι.

—Νᾶ, ὠρῶ, ἔτσι ἦτανε.

Αὐτὸ εἶπε μοναχᾷ. Καὶ γύρισε στὸ σπίτι του καὶ στὸν καμῶ του.

Στὸ διήγημα ὁ Βλαχογιάννης ἀφήνει ἀνόνομο τὸ «μοιρολόγι τοῦ Μεσολογγίου». Τὸ προσοριεῖ στὰ «Σημειώματα (γιὰ τὸ δάσκαλο καὶ τὸ μαθητῆ)» ποὺ παραθετεῖ στὸ τέλος τοῦ βιβλίου:

Θελεῖτε ν' ἀκούσετε κλάματα, δάκρυα καὶ μοιρολόγια,

περάσετε ἀπὸ τὸ Κῆρελι, τὸ δάλο Μεσολόγγι.

Ἡ ἐπιπόλαιη καὶ ψυχικὰ ἀδάπανη φλυαρία τοῦ ρήτορα δὲν δὲ μπόρουσε νὰ συναγίσει τὸν γῆρονα δὲν δὲ μπόρουσε νὰ τὸν μετακινήσει στὸ βλῶμά του. Χρᾶζεται τὴν ἄμεσότητα τῆς μουσικῆς, τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν οἰκονομία τῆς. Καὶ παρὰ τὴν ἐξέρομην ἀπὸ τὸν Θεοδωρῆ Κολοκotronῆ δὲ «τὰ τραγοῦδια τὰ ἔκαμαν οἱ στραβοὶ μὲ τῆς λῆρες», ἡ δική μου ἐσωτερικὴ ἀκοὴ ἀκούει τὸ μοιρολόγι τοῦ Μεσολογγίου συντοπισμένο πάντα μὲ ζουρνά.

Παντελῆς Μπουκάλας

Τὸ κουτί

Δὲν τὸν ἔπιανε ὕπνος ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Γύριζε ὅλη τὴν ὥρα, φωτιές καὶ μπαλαμιστράλια χιόνιζε. Κι αὐτὴ ἡ βροχὴ, ἔξω. Μακεδονίτικη, πεισιματάρα. Φτενὰ τὰ παράθυρα τοῦ ξενοδοχείου κοντὰ στοὺς ἄγιους Ἀποστόλους. Ἀδριο θὰ ἀντάμωνε τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὸ εἶχε τᾶξει τὸν θησαυρὸ. Προσπάθησε νὰ κλείσει μάτι.

Θυμῆθηκε τὸν παπποῦ του; Τὸν ἀκούσε; Εἶχε πείσει τὸν σκοπὸ του: «Κανένας δὲν τὸ πέταξε τὸ κάστρο τοῦ Ἐπάχτου».

Μετὰ, ὡ τοῦ παραδόξου, εἶδε τὸν φίλο του τὸν Ἀλέξανδρο. Πῖνεκε μὲ ραχὴ μαζὶ μὲ τὸν Θωμά, τὸν ὑπέροχο, τὸν Γόρδωνα. Σὲ θάλασσα μπροστὰ τοὺς ἔβλεπε.

Σημέρωσε, ἔφεξε, τίνας τοὺς καμῆλο ἀπὸ πάνω τοῦ σὺν νηφέδες. Δὲν εἶχε πᾶσι ἐνὶὰ ἔσαν σφίξαν τὰ χέρια.

—Εἶμα ἀγῆρους, κῆρι Βλαχογιάννη, πᾶς θὰ αἶς ἐνδιαφερέ. Τοῦ ἔδωσε τὸ πρῶτο, ἀπὸ τρία σκουριασμένα μεταλλικὰ κουτιά.

Αὐτὸς δὲ πῆρε στὰ χέρια του, προσπαθώντας νὰ κρῆφει τὸ ἔλαφρὸ τρέμουλο. Τὰ δάχτυλά του ἀγγίξαν τὴν πρώτη σελίδα. Τὰ μῆλια του καρφύθηκαν στὰ ἴχνη τῆς μελάνης: «Νικολάου Κ. Κασομούλη, Μακεδόνος. Ἐνθυμήματα Στρατιωτικὰ τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων».

Ἄναστέναζε.

Ἀντώνης Ν. Παπαβασιλείου

1821, ἔργο Σπύρου Σιατούφου.

«Τὸ φτωχὸ καλύβι»

Τὶς προάλλες ἐναδιάβασα τὸ Χρονικὸ τοῦ Μεσολογγίου— 1825-1826 τοῦ Στρατηγοῦ Σπυρομίλλου, ὅπου τὸ προλόγισε καὶ τὸ ἐξέδωσε ὁ ἴω. Βλαχογιάννης. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς intra muros Ἑλευθέρους Πολιορκημένους. Διαβάζοντας τὸ Συναξάρι του καταλαβαίνει καλύτερα σὲ τί λογῆς κεφαλαιακὴ πέτρα θεμελίωσε ὁ Ποιητῆς τὸ κορυφαῖο του ποιῆμα.

Λυπᾶμαι ποὺ δὲν μοῦ εἶναι εὐκολο τῶρα νὰ θυμηθῶ τὰ δνόματα τῶν δυὸ Φιλελλήνων ποὺ μπῆκαν στὸ Ἄλωνάκι ἔσαν πιά φωνόταν καθαρὰ πᾶς θὰ τὸ πάταγε ὁ ἀπειράφαιμος πολιορκητῆς. Τεροῖ αὐτοκτόνοι.

Λαλεῖ ποὺ, παίρνει σπυρὶ, ἢ ἡ μᾶνα τὸ ζῆλεϊ. Ὁ Σπυρομίλλιος, χωρὶς νὰ τὸ υποψιάζεται βέβαια, ὑπομνηματίζει τὸν στίχο μὲ ἐδοῦται:

«Ἄλλὰ τὸ χεῖριστον πάντων—πρὸ πολλοῦ ἔχον τελειώση αἱ θροφαὶ καὶ ἔχον φάγη καὶ τὰ χονδρὰ ζῶα δια, πρὸ ἓνός μηνός ἐτρέποντο μὲ καθύρουσ καὶ ἀλμυρία (τὰ ἀλμυρία εἶνε ἐν εἶδος χόρτου ὅπου φυτρᾶνε πλησίον εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπου εἶνε δηλαδὴ ρηχὰ τὰ νερά) καὶ ἡ θροφὴ αὕτη ἐπροξέει βλάβην εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ τοὺς ἀδυνάτει τοὺς πόδας, τοὺς ἡσθῆνει καὶ μέχρι τέλους ἐτρέλαινοντο διὰ ἡμέρας τινὰς, ὥστε σχεδὸν ὅλη ἡ φρουρὰ ἀπέρανε ὅλην τὴν περιουσίαν τῆς ἀσθενείας ταύτης, μ' ἕλον ὅπου καὶ θροφὴ πολλὴ ἀλμυρὰ. Αὕτη ἦρον ἡ θροφὴ καὶ τῶν πληγωμένων καὶ ἀσθενῶν, αὕτη καὶ τῶν ὑγιῶν».

Γιὰ τὴν ἀναγραφὴς Ν. Δ. Τ.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑΜΠΟΥΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑ, 2021

Τὰ σπῖτια στὸ θεμέλιωμα θέλω πετεινὸ σφαγμένο, μὲ τὸ αἷμα του τὶς ρίζες νὰ μουσκεῖ. Μὰ αὐτὲς τὶς πέτρες σιωπηλές σὲ φῶς πρωϊνὸ κανεὶ δὲν αὐλογοῦται ποῖο αἷμα τὶς ἀρδεύει.

Ἐδῶ δὲν σφάζανε κοκῆρια γιὰ τὸ γούρι. Κορμὰ μαρτυρημένα χύσαν τὸ αἷμα τους κρουνοῦ. Ἄνερς ἀπ' τὴν γενεή μου, δίχως ψωμί, παγοῦρι τσακάλια, γερακάρηδες, κρατούσαν τὸ βουνό.

Οἱ πέτρες τὸ συνάξανε στάλα τὴν στάλα τὸ τιμο αἷμα τους. Τοὺς πότισε τὶς ρίζες. Καὶ στὴν στιγὴ θεμέλιων ἀόρατη σκέδα.

Τῶν φλῶρων—πῆφτον μίξεσι— μὲ τὰ γράμματα μεγάλα, δνόματα πηχῆα ἀργοσβήνου στὶς μαρμῆρες. Μὰ οἱ πέτρες πορφυρὲς στὴν ἀμφιλύκη, σκέδα

φτιάχνουνε, δὲν φωνάζου, δὲν ραγίζουν γεράκια καὶ ἀποτομάχια τὶς ραμῆζου. Κι ἓνας κουστὸς θηλάζει ἀπ' τὸ κορμὶ τους,

τῆς αὐγινῆς δροσιάς τὸ μυρμιμένο γάλα.

Κοντογιάν, †20.8.2021

Σελὶς 2

- Νέως Ἀγριαμῆτης
- Β.Π. Καραγιάννης
- Ἀγγελὸς Γ. Μανιάς
- Σωτήριος Γ. Ρομποτόπουλος
- Γεωργία Γριανταπυλλίδου

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ

ΠΕΡΝΩΝΤΑΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΟΥ ΝΙΚΗΤΑΡΑ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ

Τεμῆρια καὶ ἀποδείξεις δὲν μποροῦ νὰ προσκομισθῶ, καὶ μάρτυρες—ἐν τάξει— ἀδυνατῶ νὰ προσεγγίσω, ἀλλὰ μποροῦ τὸ βεβαιώσῃ σου τῶρα νὰ ζυγίσω, νὰ πῶ πᾶς θὰ θέας νὰ μὴ σὲ λέν πιά Τουρκοσάγγο

στὶς μέρες μας, γιὰ τὴν σήμερον οἱ «Τουρκοσάγγο» (ναὶ, σὲ εἰσαγωγικὰ) ἀγνοοῦν τὴν παλαιὰ στὴ μῆχη νὰ τρέχεις μὲ ἔρωτα γιὰ λαυτερὰ, καὶ σὲ τενήγη τῆς πενίας κινητῆ νὰ σὲ πετᾶνε μὲ ὄ, τὴ θὰ ἔχει

ἡ μοῖρα σου τοῦ ἀγωνιστῆ διασώσει, οἱ ρητορικοί οἱ γλιφῆρες καὶ οἱ γκουβερναδόροι. Ἡ τύχη σου σὲ βρῖσκει νὰ ζητανεῖς ἐπιστοίμως μὲ δάεια ἔπειταίας

Ἐλληνοβαρύνων ἀρχόντων. Πλὴν θαρρὸ πᾶς εἶδα ποὺ ἀρνύσονται ἐλεμεισμένως ἔξω ἔξ ἀτίας τοῦ πάθους ποὺ ἔχει γιὰ ἀξιοπρέπεια καὶ γιὰ τὴν πατρίδα.

«Τὸ ἔσπερας ἀπεράσαμεν ἄντικρυ εἰς τὸ Ἀγραφιώτικον σύνορον....»

Δυτικομακεδόνες ὄπλαρχηγοὶ (Κασομούλης, Τζῆνος, Τασιοῦλας) στ' Ἀγραφα

Ὁ Κοζάντης ἀγωνιστῆς καὶ ἱστορικὸς τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 Νικολάος Κασομούλης περιδιαβαίνει, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1822, μαζὶ μὲ συναγιστῆς του, τὰ ἱστορικὰ Ἀγραφα. Προσοριαμὸς του εἶνε τὸ χωριὸ Κουστάνια (νῦν Στουρμαῖα) Ἀσπροποτάμου, μὲ σκοπὸ νὰ συναγίσει τὸν Νικόλαο Στουρνήρη, ὄπλαρχηγὸ τὸ Ἄρματόλεια τοῦ Ἀσπροποτάμου. Τὸ πέρασμά του ἀπὸ τ' Ἀγραφα τὸ καταχωρεῖται στὸ γνωστὸ ἔργο του Ἐνθυμήματα Στρατιωτικὰ τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων 1821-1833. Σεικνὰ ἀπὸ τὴν περιγραφή τῆς Ἰπάτης τῆς Φθιώτιδος—τὸ Παπαζῆλα τῆς Τουρκοκρατίας—ἔδρα καὶ πατρίδα τῆς ἱστορικῆς οἰκονείας τῶν Αἰθίωνων, λογιῶν καὶ ἀγωνιστῶν τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τοῦ '21. Εἰσέρχεται στὸν χῶρο τῶν ἱστορικῶν Ἀγραφῶν, τόπο μὲ πληθυσμὸν ἀπὸ Ἑλλήνας ἀξιοεβαστους γιὰ τὴν φιλοπονία τους καὶ τὴ στοργὴ τους πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὸν πολιτισμὸ, ἀπὸ τὸ χωριὸ Νεωκῆρι Κουστάνιας. Ἀσφαλῶς στὴ γενεατῆρά του εἶχε γνωρίσει Ἀγραφιῶτες μετοίκους ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς πρώτης Τουρκοκρατίας, ποὺ εἶχαν τὴ δικὴ του συνοικία «τ' Ἀγραφιῶτικα». Μπορεῖ, μάλιστα, σὲ κάποια ἐποχὴ

